

Provincia

Literară

REVISTĂ DE LITERATURĂ CRITICĂ ȘI ARTĂ

DIRECTOR : PAUL CONSTANT

ANUL II, Nr. 11-12

CUPRINSUL :

<i>Cincinat Pavelescu</i>	—	—	—	—	Paul Constant
<i>Epigramă</i>	—	—	—	—	Cincinat Pavelescu
<i>Surorii mele (schiță)</i>	—	—	—	—	Iaroslav Müller
<i>Noaptea trad. din Carducci</i>	—	—	—	—	Giuseppe Cifarelli
<i>Destin, poezie</i>	—	—	—	—	George Fonea
<i>Mina de Aur, poezie</i>	—	—	—	—	Savin Constant
<i>Pe marginea Oltului, poezie</i>	—	—	—	—	Horia Petra Petrescu
<i>Tren de noapte, poezie</i>	—	—	—	—	Paul Constant
<i>Auroră nouă, poezie</i>	—	—	—	—	George Fonea
<i>Serisoare către un sărac, poezie</i>	—	—	—	—	Paul Constant

Cronica filozofică

O carte românească de filozofia culturii ; „Geneza formelor culturii“ de dl. P. P. Negulescu — — — — — Licu Pop

Cronica literară

Ion Foșăneanu „In sus“, poezii — — — — — Al. Dima

Cezar Petrescu „Duminica Orbului“, roman ; Gabriel

Drăgan, „Pe frontul Mărășești învie morții“, roman ;

I. M. Rașcu, „La Lisieux cu Sfânta Tereza“ — — — — — Licu Pop

G. Șt. Cazacu „Acorduri“, poezii — — — — — Paul Constant

Cronica artistică

Expozițiile ; D. Cabadaiev, Maria Cabadaiev și

Urumov-Caliacra — — — — — Mircea Alexiu

Cronica teatrală

„...Escu“, „Burașon“, „Insula“ — — — — — Mircea Alexiu

Informațiuni ; Conferințele grupării „Thesis“, Ț Prof. Lucia Burdun

Cincinat Pavelescu

Poetul al cărui duh s'a risipit, prin dărnicia lui princiară, în sufletele noastre a tuturor, s'a ridicat la cer, învăluindu-și clipa de sfârșit în aceiaș seninătate, în aceiaș limpezime de azur în care și-a trăit întreaga lui existență pământească.

Moartea lui, scutită de acel lung și chinuitor preludiv, vine să întărească în sufletul nostru creștin ideea unei dreptăți divine. Este un sfârșit la care bunătatea lui de suflet avea dreptul să aspire.

Maestrul Cincinat a purtat în sângele său toate nobilele porniri ale rasei sale, ale ascendenților săi, Banul Manta și Spătarul Bucșan, vădite prin acele avântate hărțueli epigramatice, prin acea risipire de suavă amabilitate, de dezinteresare față de meschinele rosturi ale unei vieți practice, de incorigibilă visare și generozitate. Amănuntele vieții lui se împerechează armonios cu întreaga lui operă. Era ultimul trubadur al poeziei românești, presărat, anachronic, de destin în rosturile înodate ale aspectului prezent de viață. Cu moartea lui dispăre din veac această reminiscență, viu creatoare, a poeziei sentimentale, această colonadă de marmoră cizelată uitată în preajma unei clădiri rigide de beton, cu confort modern. Opera Maestrului Cincinat, operă de autentic rapsod, nu se încheagă prin cabinete prielnice de lucru și nu se poartă prin edituri rentabile de tipărire, prevăzute cu aparate perfectate de difuzare și reclamă critică.

Poezia lui, fruct al unei extraordinare spontaneități, se înfiripă sub ferestrele unei iubite și poartă într'ânsele toată căldura și toată sinceritatea momentului concepției.

A fost un suflet aservit în întregime amorului și artei. Un aristocrat al gândirii și al condeiului. Sărbătorit al tuturor saloanelor de lume, recitarea poeziilor lui a împrăștiat acel parfum cuceritor de simțire, înfiltrându-se adânc în sensibilitatea atrofiată a ascultătorilor. Poezia lui Cincinat și-a găsit întotdeauna drumul către suflet, destinație către care tindea, robindu-l definitiv. Personal, îmi mărturisesc păcatul de a nu fi crezut în această fantastică poveste. Mi-a fost dat însă să dobândesc o întârziată confirmare a acestui fapt. În vara anu-

lui trecut, fiind invitat să citesc o bucată de proză la o șezătoare a revistei „Brașovul Literar“, a cărei direcțiune o avea, Cincinat, acest tânăr de 62 de ani, solicitat de numerosul public, s'a ridicat să-și declame „Serenada“, poezia lui de preferință, poezia în care cuprinsese poate cea mai învăpăiată poveste de dragoste trăită... Bucată, deși cunoscută, și de multă lume știută pe de rost, dela început electricase publicul... Cincinat, cu mâinile în buzunările hainei, transfigurat complet, trăind intens și viu momentul îndepărtat al concepției ei, prins de un fior vizibil de sentimentalism tânăr, cu ochii privind în sus, înspre fereastra iubitei pe care o vedea în imaginația lui înfierbântată, pățimaș, cu stururile oricărui ascunziș de suflet trase brusc, îi vorbea în graiul lui fermecător de poezie ;

„Ca să-ți cânt dintr'o chitară

Sub fereastră ți-am venit.

Era vară !

Liliacul înflorit

Și cu rozele semețe

Risipeau printre alei

Un fior de tinerețe.

Iar în părul tău cel blond

Caldul soare vagabond

Raza vrând să-și poleiască,

S'a 'ncurcat în adevăr,

Și'n zadar vrea să ghicească

În al buclelor tezaur

Care-i raza lui de aur

Care-i firul tău de păr !“

Trăirea intensă a acestei amintiri, amintirea nu atât a iubitei cât a iubirii, acest înalt simțământ pe care îl hrănea frecvent și cu patimă și în care își creștea întreaga lui viață, impresionase până la lacrimi, asistența. Sfârșind, Cincinat se trezi în fața unui public amuțit, copleșit de emoție. Trezirea la realitate îi dăduse un scurt șoc ; din lumea pentru care era creiat scoborâse acum în lumea aceasta de conveniențe și tipicuri, în lumea în care dacă nu putuse recolta decât slabe satisfacțiuni, risipise, darnic, aroma unei vieți de vis... Pe scaunul pe

căre se așezase, părea un înfrânt.. Reculegerea a urmat imediat; dintr'un sentiment de părere de rău pentru toată sdroaba gândurilor, străine de pământ, pe care le insuflase, a început vioi, zâmbitor, să recite epigrame, izbutind să reașeze atmosfera de veselie a sălii.

Cincinat a fost, cine ar crede, procuror. Cum și-a înțeles el rostul de acuzator public, cum a privit el prin ochiul sufletului său obiectivul ce era îndatorat să atace, ne-o lămurim recitind poezia „La Curtea cu Jurați“.

„In fiecare dintre noi
In cel mai bun și mai senin,
Ca drojdia în orice vin
E un amestec de noroi!

Când vasul șeade neclintit
E vinul clar și-l bei voios,
Uitând că drojdia stă jos.
— La fel e omul fericit.“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In această carieră Cincinat a avut să meargă pe un drum presărat cu mărăciunișul multor amărăciuni. Totuși, firea lui nu a suferit nici un fel de alterare. In acelaș grăi de poezie, Cincinat se mărturisește :

„Și-am colindat întreaga țară,
Cinstit, c'o leafă de aprod —
Purtând sub robă o chitară,
Și-o inimă, în loc de Cod!“

Opera scrisă a lui Cincinat, judecată cantitativ, este cu totul modestă. Incercăm această apreciere cu adăogarea faptului cert că personalitatea poetului este în funcțiune numai de gradul de superioritate al realizărilor sale, indiferent de cantitatea operei produse. Ori, din acest punct de vedere, Cincinat se prezintă cu o titularizare definitivă în poezia românească.

A scris un volum de poezii, apărut în 1911 și un volum de epigrame apărut în 1925. In colaborare cu Macedonschi a scris piesa

biblică în versuri SAUL. A publicat la Literatorul, Semănătorul, Convorbiri critice, Luceafărul, etc... I s'a decernat premiul național pentru poezie.

Câteva linii ca să completăm această slabă schițare a figurii marelui dispărut. Cincinat nici ca om nici ca poet nu a avut nici un dușman. Omul care se purta veșnic senin, cu crizantemă la butonieră, nu putea fi rău. Poate că dacă ar fi fost mai puțin bun, ar fi fost mai fericit.

Incheem aceste puține cuvinte de omagiu întru pomenirea celui dispărut, ridicând în forul spiritului acestei reviste cuvântul nostru de venerație pentru tot ceiace a însemnat, trăind, Maestrul Cincinat.

Clădire totală de suflet, el ne rămâne pământului, întreg, cuprins în opera lui ce va dăinui, și în amintirea unei vieți fără prihană.

Paul Constant

Epigramă

lui N. Iorga,

după ce i s'a jucat piesa „ISUS“

De la „Isus“ când am ieșit

Cu plictiseala'n gând și'n oase,

Am zis; calvarul tău Christoase

Nu s'a sfârșit!

Cincinat Pavelescu

Surorii mele

Deasupra cimitirului s'a scoborît noaptea. Clară—plină de stele.— Razele lunii s'au oprit pe crucea albă a mormântului tău.

Locul nașterii tale este așa de departe — dar tot pământul ție te acopere!

Întâiul tău zimbet, l-au văzut uriașii Alpilor. Ai petrecut — sburdând — în umbra lor, copilă, prea mică încă pentru ca să te îmbete măreția lor — dar de farmecul jocurilor de colori, de cari era plină apa argintie și spumoasă a râului Enns nu te puteai nicicând despărți. Piciorușele tale de copil au părăsit pentru totdeauna Admontul.

* * *

Creșteam. — Lumea o deschideam sub pavăza idealurilor noastre. Dorul de a ne desvolta proprietățile ființei noastre, ne îndepărta, dar armoniosul ritm al sângelui comun și al gândurilor, taină comună, ne apropie din nou, mereu. Trecurăm prin viață ca aripele fluturânde ale aceluiași trup de fluture, fiindcă fiecare din noi doi se simțea o jumătate dintr'un tot. Mă întregeai, având numai o înfățișare de față a eului meu.

Și când ai înflorit ca femeie, ai ajuns o minune. O ființă de alt sex, de etate mie potrivită, pe care o puteam iubi, fără ca să deștepte în mine pofta trupului. Și puteam adora grația ta, fără de a fi gelos de privirile pline de dor ale celorlalți.

Sub cărlionții tăi aurii găseam totdeauna înțelegere, fiindcă crescuseși în aceleași curente de gândire, ca mine, — iar tu nicicând n'ai înăbușit proprietățile ființei mele.

Ochii tăi gingași, chiar singur ei, mă îmbiau să mă încred. Vorbea prin ei un suflet ce promitea că nu-mi va trăda încrederea, nici nu-i va impune tăcere. Cuvintele tale îmi dădea ca o mângâiere și îmi împrumutau tărie în clipele cele mai grele ale vieții.

Farmecul veșnicului tău surâs era soarele vieții mele. Vai! un soare, care așa de degrabă a apus!

Am rămas aici — singur! Țintuit locului, ca un fluture căruia i s'a smuls o aripă.

O nouă iubire, o iubire a sufletului și a trupului, o iubire către aceea, care avea să ajungă și a ajuns soția mea, m'a făcut să-mi crească la loc aripa smulsă.

Trec prin viață mai departe, păstrând scumpa ta amintire.

* * *

Deasupra cimitirului s'a luminat de zi. Razele soarelui s'au oprit pe crucea albă a mormântului tău.

Trupul tău se descompune — dar *sufletul* tău? Desigur, zace undeva. Unde? Universul e așa de nemărginit!

Sufletul tău se va mai întrupa încă de multe ori, ca și al meu. Și într'una din viețile viitoare soarta va încrușișa drumurile noastre iarăși.

Atunci ne vom dori, împinși de subconștientul, care păstrează — tainic — neatinse amintirile din viețile trăite.

— Și din tainicele amintiri ale subconștientului va incolți între noi o frăție de demult. Poate vom presimți atunci că într'una din viețile trecute a curs în vinele noastre același sânge... Cluj

Iaroslav Müller ¹⁾

¹⁾ D-l Iaroslav Müller este un scriitor ceh, din Praga, pe care soarta la aruncat în drumul războiului mondial în mijlocul populației românești din Transilvania (Sibiu, Cluj, etc.)

Între intelectualii, cari ne-au învățat limba și ne-au îndrăgit, este și d-l I. Müller. Ajuns acasă, în Cehoslovacia, nu ne-a uitat A ținut conferințe, a scos o broșură, tradusă și în românește (despre „Basarabia, pământ românesc“, extras din „Glasul Bucovinei“, 1925) — a venit din nou pe la noi (la „Astra“ noastră din Sibiu a ținut o conferință cu vederi din țara d-sale, în românește, în 7 lunie 1927) — a ținut cursuri, în românește, la Vălenii de Munte și a tradus chiar (din Svatopluc Ceh, în „Transilvania“), arătându-ne astfel sentimentele ce le nutrește față de cultura românească. Studii predilecte: geografia și etnografia. Cu toate acestea se ocupă și cu literatura beletristică.

Publicăm cu plăcere în numărul de față al revistei noastre schița duioasă: „Surorii mele“, tradusă chiar de d-sa pentru cetitorii români și-i dorim spor la munca de apropiere culturală, lupta cea mai frumoasă împotriva ignoranței, dușmanul cel mai aprig al colaborării.

Pr. L.

Noaptea

In umbra vălurilor tale 'ntinse
Obida și durerile meschine,
O, noapte, 'mprăștiate 's și cuprinse!
Mă chemi și singur eu rămân cu tine.

In ce făgădueli de-odihnă stins e
Tot neastâmpărul ce-l simt în mine?
Ce vlagă tulburatu-mi gând atinse
Pe când umbla cătând eternul bine?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Divină noapte, nu știu ce să fie
Acest balsam prevestitor, vrăjit,
In care uit durere și mânie;

Dar știu că am în tine odihna toată
Ca pruncul care-a plâns și-a adormit
In poală la bunica 'ndoliată.

Giuseppe Cifarelli

trad. din Giosue' Carducci

Mina de aur

Când am venit aici eram ca tine
De tânăr și frumos;
Viața mea, povestea celor ce muncesc în mine,
Inchiși în noaptea cea mai grea
În săpăturile de sub pământ,
Nu are nici un murmur luminos
Cum n'au nici morții-acolo în mormânt.

...Așa, aprinde-acuma o lanternă,
Mai sgândără cărbunii de lignit
Să'ntindem mâinile la foc
Și să ascuți în negura eternă,
Cuminte și ticit
Povestea unui om ce n'a avut noroc.

Leit ca tine, tânăr și frumos, ity Library Cluj
Cu trupul tot atâta de vânjos
M'am coborât plin de nădejde-aicea jos
Să sap în inima pământului pietros.

Adânc, tot mai adânc săpam
Să dau de vinele de aur
Și împreună cu tovarășii cântam
Când ne 'ntristau aducerile-aminte
Și scormoneam ca niște cărțițe flămânde
La dreapta și la stânga,
Înainte,
Sub tremurul lanternelor plâpânde.

Aici ne întâlneam
Și iarăși ne pierdeam de știre
Prin subteranele ce le făceam
Și care deveneau
Mai umede, mai negre și mai reci,
Ca subteranele din cimitire
În care morții dorm un somn de veți,

E... hei! Tovarășe, pe unde ești?
Și nimeni nu răspunde;
Cădea ecoul în tăcerile profunde
Și tu te întrebai de mai trăești.

Da, aici era nădejdea și scăparea
Spre o viață ce va fi mai bună —
În mină este aur,
În mină e nădejdea și scăparea
Dela mizeria ce vrea să ne răpună.

Și tot săpam...
Tavanuri umede și scunde,
Pereți masivi prin care pătrundeam
Și unde nici o vietate nu s'ascunde,
Dar aur, aur nu găseam.

Așa prietene,
De patru-zeci de ani
Sunt săpător;
Sunt cârțiță în neguri trăitor,
Și par'că port
Pe umeri-mi bătrâni ce se'ncovoae
Ale pământului enorme mușuroae.

De patru-zeci de ani trăesc tăcut,
Umil și sdrențăros
Și-mi amintesc de anii din trecut
Când eram tânăr și frumos
Și am pornit să sap adânc ca tine
Ca să adun tot aurul din mine.

Aici întreaga mină e secată...
Tu vei săpa acum în alte mine
Și vei avea aceleași visuri ca și mine;
Apropie-te deci mai mult de foc
Și suită în a ta lanternă
Ca să privim prin negura eternă
Ce domnește'n mină
A sufletului pată de lumină
Plângând pe al granitului s'lbatec bloc.
Povestea unui om ce n'a avut noroc.

† Savin Constant

Pe marginea Oltului

Pe banca dintre brazi — solemnă pace...
Doar' Oltul susur și-aici și-a trimis,
De lanuri ondulare par'că zace
În susur, somnul reavăn ți-e promis
Și cucu' și pune veșnica 'ntrebare,
Aici — acum — ea-ți pare o sfidare...

N'ai gând de somn, e-o clară dimineață,
Ești primenit la suflet, ca de Paști.
Cu lacomi ochi iai baia de verdeată,
Cuprins de seva brazilor adaști
Și-acum aspiți și miros de rășină
Și gândului curat smerit te'nchină!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ce mici îți par homericele lupte
Și clandestine — atacuri de sobol!
Aici veniți „eroi“ cu fețe supte,
Cu piept deschis, cinstit, în capul gol
Și vă simțiți mai mult nimicnicia! —
Călcându-vă din suflet josnicia!

...Dă mi ca să beau din apa de sub stâncă!
Să simt țaria apei cu mărgele.
Ulciorul mi-l întinde! Încă — încă...
Și toată murdăria să se spele,
Să mă desbăr de tot ce-mi este greață,
Sub patrafir, la sfânta dimineață!...

Tușnad

Horia Petra-Petrescu

Destin

Eu sunt firavul cruciat de ceață
Investmântat în zale și în foc
Ce umblă fără drumuri prin viață
Și niciodată nu-și găsește loc . . .

Tristețea mea o port ca pe-o armură
De cavalier neconsolat sub stea
Căci evii scutieri care trecură
M'au logodit fără să știu cu ea...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De șapte veacuri caut în neunde
Tristă Figură 'naltă și regală
Să-mi dea sărutul palid din feude
Și să rămân pietrificat în sală . . .

Și cum aștept minuni ce nu mai vin
Halucinat de marea deslegare
Ini port blestemul veșnic prin destin
In ochi cu chinuita arătare . . .

George Fonea

Tren de noapte

În clipa 'n care trenul șuera strident,
Pornind spre gara marelui capitale,
Mi-am pironit privirile pe-un biet student
Clădit din tinerețe și din ideale,
Ce sgribulit de frig și fără de palton,
Luptând să 'nvingă somnul care-l cutropise,
Sta cățărât pe-o scară de vagon...

Cu ce bagaj nemăsurat de vise
Va fi plecat dintre ai lui, sărmanul,
Și cât de-aproape 'și va fi 'ntrezărit limanul
Și drumurile către el, cât de senine !...

Cu 'ntâia gară, primele suspine
Și poate primii stropi de lacrimi prelinșe
Va fi 'utinat frumosul viselor pe care,
În sugrumarea gloatelor vulgare
Le vede acum mai sarbede, mai stinse...

În urma lui, departe, stația de plecare,
Netulburată liniște din sat,
Senine amintiri de tinerețe,
L-or urmări în noaptea asta cu tristețe,
Făcându-l să regrete c'a plecat...

Nainte de-a se pierde 'n noapte trenul,
Mi-arunc privirea lacomă spre dânsul
Și simt, alături cu el, Edenul
Cum ni-l sfărâmă 'n sufletu-ne, plânsul...

1920

Paul Constant

Scrisoare către un sărac

Domnule, în anul ăsta de minuni și de demență,
An în care dumneata ai cercetat
Zi cu zi valuta de-a scăzut sau s'a urcat,
Dumnezeu și-a achitat
Polița de primăvară, înainte de scadență.
Și-a trimis
Celor ce la dumneata au creditul închis,
O desagă plină de monedă sclipitoare
De bănuți dumnezeiești, de soare,
Aruncând-o pe mocirla fărâmatelor trotuare..

De prin case,
Scunde și igrasioase
Oameni cu figuri de ceară, supte,
Au eșit la porți ca să se 'nfrupte
Și să 'și umple-ă ai sufletelor saci,
Cărduri de mahalagii săraci, *University Library Cluj*
Creditori, ce-au așteptat cu resemnare,
Plata poliții de soare...

Aplecat pe scripte rânduite,
Absorbit de-a socotelilor povară,
Dumnezeu, a pregetat ca să-ți achite
Polița, ca celorlalți, de primăvară.
Și 'n taraba 'ntunecoasă de câștig,
Te-a lăsat briet păcătos, în frig.

Ostenit să cumperi, să 'mprumuți, să vinzi
Și să-aduni coloane încărcate de dobinzi,
În târziu, milostivit, în silă
Printre grațiile cu care te-ai închis,
Dumnezeu, ca 'n totdeauna bun, ți-a 'ntins
Un bănuț strălucitor, de milă..

Străveziu, cu ochii înroșiți și miopi
Adunând dumnezeescul dar
Și 'nodându-l în al sufletului sac,
Om pierdut, sărmane cămătar
Ai simțit că reinvii.. că te desgropi..
Și-ai văzut cât ești de gol și de sărac..

Paul Constant

Auroră nouă

E-o dimineață crudă în nervuri
Și o mireasmă potolită'n sânge
Aleia de castani par'că se frânge
De-atâtea decorații și armuri...

O creangă pare mai adevărată
De cât un vis ce-ți tremură în pleoape
În palma unei frunze, mai aproape
Destinul vieții tale ți-se arată.

Un fir de iarbă birue țărâna
Semeț, cu țipăt proaspăt în artere
Ascultă nemărginire și tăcere
Și lângă suflet se lipește mâna

Strivești în iarbă chinul și ți-e bine
Și ți-ai lipi obrazul de pământ
Ai respira neliniștea din vânt
Cu sângele tău, pajiști de glicine.

Și iată, deodată toți castanii
Încep ca să pornească din alei
Și-ai vrea să pleci și tu la drum cu ei—
Dar inima e veche... și sunt anii...

George Fonea

Cronica filosofică

O carte românească de filosofia culturii ¹⁾

„Geneza formelor culturii“ de d. P. P. Negulescu

II

Partea a doua a lucrării este închinată „specificului național“, adică unuia dintre acei factori, numiți „adiționali“.

E aci o problemă de acută actualitate în jurul căreia nerăbdarea unor preocupări de ordin politic-naționalist o ia înaintea preocupărilor de știință. Nici un alt domeniu de cercetare nu este astăzi mai înăbușit de mărăcinișul prejudecăților.

Cu atât mai mare este meritul autorului, care nu va face ideilor curente un credit mai mare, decât cel acordat de știință.

„Specificul național“, este astăzi înțeles nu numai ca un *factor reprezentativ* (ce explică deosebirea dintre popoare), ci este înțeles și ca un *factor normativ*, care prescrie manifestările viitoare ale unui popor, ajungând apoi un obiect de credință, o *dogmă*.

Dar avem noi cunoștințe întemeiate asupra acestui „specific“? Avem la dispoziție *formula* lui acceptată de toți? Răspunsul la această întrebare se dă mai jos.

Acestui „specific național“ s'a încercat să i se dea la început o temelie **materială, biologică**, mai apoi una **psihologică**.

Sub aspectul biologic avem mult disputata *teorie a raselor*. Rasa cu atributele ei: invariabilitatea și inegalitatea devenise cheia de explicare a destinului civilizațiilor. Formele de cultură au fost totdeauna creația rasei superioare, a Arieniilor și în tot timpul s'a datorit ramurii lor celei mai pure. Urmând cursul emigrațiilor, cultura a călătorit mereu spre Apus. În viitor misiunea de a continua cultura ar reveni Germanilor, ca cei ce s'au păstrat cei mai curați dintre Arieni.

O primă bază pentru fundarea raselor s'a căutat la început în *antropologie*. Caracterele morfologice, socotite ca indice deosebitor,

¹⁾ Vezi No. 9-10

s'au găsit în forma capului: dolichocefalia și brachicefalia; în scheletul osos al figurii; în pigmentația tegumentară etc.

După fluxul răsunătoarelor teorii ale lui Gobineau, Chamberlain, Vacher de Lapouge, Otto Ammon și adepții lor de naționalitate germană, urmează o perioadă de îndoeli, căci cercetările sistematice care urmară, destramă aceste prea încredute afirmații. Expoziția acestor cercetări este plină de un viu interes—noi n' o putem însă urmări aici.

Void să vadă ce se ascunde sub eticheta culturii vechi greco-romane, autorul întreprinde într'un capitol deosebit, o cercetare asupra originilor etnice ale popoarelor ce au creat vechile culturi clasice și constată un extraordinar amestec de populații de origini diferite. Concluzia ce se desprinde: nu există civilizații rasiale.

Neputându-se întemeia „specificul“ pe această bază antropologică, fără să se părăsească totuși această fundare materialistă, cercetările asupra raselor se îndreaptă către o nouă concepție, de oarecare actualitate: *concepția bio-chimică a raselor*, ce împarte rasele după „grupele sanguine“.

De notat că nu există o corespondență între noile rase și cele antropologice. Noua direcție, nu este nici ea scutită de dificultăți și incertitudini, iar rezultatele sunt adeseori deadreptul contradictorii.

Să vedem dacă încercările de a da „specificului național“ o temelie nouă, **cea psihologică**, sunt mai fericite! Aci avem încercările de *psihologia popoarelor* și cu aceasta se părăsește ipoteza invariabilității complexului de caractere ce-l implică specificul național.

Analiza psihologică ne duce la constatarea că există în anumite epoci, anumite trăsături sufletești, cu aproximație unitare, specifice unui popor; anumite fixități, care deși variabile în timp, totuși sunt tipice pentru acele epoci.

Cum iau naștere aceste tipuri? Indiferent de încrucișările rasiale și datorită următoarelor două cauze: *vieții în comun* a membrilor aceluiași popor ce trăesc sub imperiul acelorași condițiuni de existență și *contactului dintre popoare* (încrucișare spirituală). Astfel conlocuitorii capătă o fizionomie sufletească analoagă, fondul moștenit — atât de divers de la individ la individ — subordonându-se structurii sufletești câștigate. Noțiunea de rasă rămâne un concept biologic, poporul e o realitate psihologică-biologică.

Pe această cale se tinde la o stabilizare a specificului, căutat în zadar de către concepția raselor Ceea ce, însă, este mai mult o

chestie de viitor. Se naște acum o nouă întrebare: acest „specific“ stabilizat va avea un rol *reprezentativ* — adică va servi numai pentru a deosebi un popor de altul — sau va avea și un rol *activ, creator* de manifestări culturale?

S'a spus că atunci când națiunile ajung la stabilizare și uniformizare, își pierd puterea creatoare. Stabilizarea înseamnă stagnare. Astfel biologul francez Ch. Nicolle susține că stabilizarea e defavorabilă spiritului de invenție, care are nevoie de o relativă *lipsă de echilibru organic*, de turburarea organică ce o provoacă încrucișerile de rasă. Invențiunea fiind un act excepțional și irațional, are nevoie de acel imbold al instabilității organice pe care îl provoacă încrucișerile de rasă.

Proba negativă o oferă India, patria de elecțiune a Arienilor lui Gobineau, a cărei sterilitate intelectuală se datorește sistemului castelor ce a împiedecat amestecul raselor.

Proba pozitivă: civilizațiile au apărut după un amestec intensiv de rase. Astfel civilizația egipteană, după ce primilor ocupanți de pe valea Nilului li s'au suprapus cuceritorii veniți din spre răsărit; cea chaldeeană, egeeană, greacă... în urma unor amestecuri similare. Aceiași proces, sub forma epimixiei de al doilea grad, explică Renașterea la Florența, Renașterea engleză etc. (Sommer). Se conchide astfel la *necesitatea amestecului de rase*. Ce departe suntem acum de puritatea rasei, pentru care pledau rasiștii!

O altă chestiune pendinte de aceasta: care este soarta spiritului de invenție și cu aceasta, a culturii?

Perspectivile sunt destul de sumbre, după Nicolle. Fuziunea progresivă a diferitelor grupe omenești va duce la unificarea sângelui, la rase, în sfârșit, pure, complet stabilizate, în sensul uniformizării depline a caracterelor. Aceasta va duce la întronarea echilibrului organic și deci accidentul, invenția nu va mai avea terenul favorabil de producere. Deci viitorul ne rezervă mecanizarea, uniformizarea, depersonalizarea.

Prin dispariția individualului, civilizația se îndreaptă spre colectiv. Uzinele gigantice din noul continent, care produc în serie și în care omul devine o anexă a mașinii, ne oferă un tablou profetic. Un pas mai departe și vom ajunge la nivelul societăților de albine și furnici, în care mecanismul viu se continuă de veacuri nenumărate. Vechiul amestec al raselor nu mai poate ajuta la nimic, căci uniformizarea fiind deplină și generală, nu vor mai exista rase diferite.

Dar pesimismul lui Nicolle este excesiv. D-l Negulescu îndepărtează acești nori ce'ncid orice perspectivă culturii, și o face, nu dintr'o înclinație temperamentală, ci pentru considerațiuni de fapt; mai întâi, există în prezent deosebiri considerabile între popoare (de la primitivi — la Europeni), ceea ce amână scadența lui Nicolle într'un timp indefinit; apoi, în interiorul popoarelor, diversitatea spirituală e în creștere; autorul ne prezintă un tablou al vremilor noastre, sub aspectul lor politic — literar — artistic: diversificarea crescândă a credințelor politice... școalele, curentele mereu înmulțite în literatură, pictură, etc., ne arată că omenirea pășește spre diversificare, nu spre uniformizare; în fine, condițiunile fizice de existență pe suprafața pământului se pot schimba, provocând noi adaptări, sau noi forme de viață economică, politică, socială, ceea ce însemnează că tipurile psihologice ale popoarelor vor suferi noi diferențieri.

Un geolog suedez, Gunnar Erdtmann, spune că ne îndreptăm către o nouă perioadă glaciară, și semnele prevestitoare le vede în variațiile de temperatură și modificările florei ce au loc în ultimul timp. Toate acestea ne mișcă deci în direcția diversificării progresive și nu a uniformizării și deci posibilitățile viitoare de creație sunt infinite, iar temerile lui Nicolle, nejustificate.

Care este acum concluzia d-lui Negulescu asupra specificului național? *Nu se poate nega în principiu și în liniile ei generale această coloratură etnică; nu putem însă prinde acest factor etnic în formule pe care să le putem aplica fără teamă de a greși în explicarea apariției și orientării cugetării filosofice. Întrebuințarea acestui „specific” să fie ținută în frâu de conștiința caracterului său provizoriu. El este departe de a fi un articol de cr.d.nță indiscutabilă și nu poate funcționa ca o dogmă a unei noi religii culturale.*

Să înfrânăm — cum spunea filosoful francez E. Boutroux — nerăbdarea instinctului metafizic, care vrea totdeauna sisteme închise, și să ne deprindem cu ideea, că cele mai multe din problemele de care ne ocupăm „trebuie să rămână deschise”.

Lucrarea d-lui Negulescu, așezându-se în centrul unor preocupări de acută actualitate, reușește să proiecteze asupra acestor probleme toată lumina ce ne-o poate da știința actuală, pentru a împrășia densele obscurități, ce plutesc în jurul unor idei, ce au totuși o largă circulație. E un îndreptar pentru vremile noastre.

Licu Pop

Cronica literară

Ion Focșăneanu :

IN SUS, versuri; *Colecția „Brașovul Literar“ 1934.*

Fondul principal al poeziei lui *Ion Focșăneanu* îi desvăluie dintru început titlul volumului său: „In sus“.

Arta poetică este în general domeniul aspirațiilor către albastrele sfere infinite depărtate de greu lipicios al himei. Idealismul, năzuința spre „mai sus“, excelsior, avântul prometeic, au constituit motivul permanent al poeziei din toate timpurile și faptul își găsește explicația în însăși psihologia umană ce a simțit nevoia depășirii nivelului animalic.

În cadrul acestei străvechi tematici, *Ion Focșăneanu* înalță de asemeni cântecul său „in sus“. În lirica noastră, un precursor al acestei atitudini înrudit prin reflexive preocupări cu poetul despre care vorbim, ne pare *Panait Cerna* din „Ideal“, „Pârâul și floarea“, „Floare și genune“, „Ruga pământului“. Iată de pildă în „Ideal“ al lui Cerna:

„Și stropul lacrimă 'nstelată,
„Vorbi spre steaua depărtată:
„Aș vrea să mă înalț la tine
„Dar lumea ta e sus, prea sus
„Și 'n noaptea undelor haine
„Rămân cu dorul meu nespus.

E aceeași sete transcendentă pe care o întâlnim cu aceeași elegiacă rezolvare — înfrângerea avântului solar — și la *Ion Focșăneanu*.

„Un salt spre sus, totală fulgerare
„A lumii deslegate din destin;
„O smulgere din grotele bizare
„Pentru un strop din marele senin,
„Și apoi... umbrele... mereu mai dese

„Și tot mai rar... susurul alb de sus ;

„Și apoi... piatra... care îl culege...

„Cu-o floare luminând în ochi-i dus

(„In sus“)

Aceiași temă e reluată de Ion Foșăneanu în „Pământ și soare“, „Către soare“ în care însă jocul antitetic al valorificării soarelui prin lut introduce o notă de romantism baudelairian :

„O, ești sfânt, dar și țărâna-i sfântă ;

„Repeta și bobu-i se'mpreun..

„Arcul tău, prin trupul ei cuvântă

„Soare, tu prin lumea rea, ești bun ?

O idealistă poezie reflexivă apropie dar pe I. Foșăneanu de Panait Cerna, dar — în același timp — îi separă prin căile deosebite ce bat. Gândirea lui Cerna e liniară, geometrică, un silogism versificat aproape, pe când poezia lui Foșăneanu se însoțește cu o anume năzuință de a frânge linearul și de a se pierde în alba nebuloasă a vagului și atmosferei, tribut al poetului către mentalitatea modernismului contemporan.

Pe drumul tainelor și al înaltelor scipiri metafizice, Ion Foșăneanu reușește uneori să surprindă misterul înfiorării transcendente ca în „Liniști“:

Trec liniști ca lebede pe ape

Printre sălcii, în lună, spectrale ;

Le-aud cum trec, le simt aproape ;

Din lumi și înspre lumi transcendente.

Trec liniști ca norii peste stele

Și nici una nu este liniștea mea ;

Le simt, le-aud cum cad grele

În fiecare noapte din fiecare stea

Trec liniști ca luptele mamei peste gene

Dar niciuna nu este pentru noi :

Porumbiel alb, cu aripi fără pene,

Formă strâmbă, împlinită cu noroi.

Deosebiri între vechea noastră poezie filosofică și cea a lui Ion Foșăneanu sunt însă evidente — firește — în maniera tratării, în utilizarea „uneltelor“ sale practice, însușite în mare parte din atelierul modernist ușor de recunoscut la atâția poeți contemporani. Cu astfel de procedee, Ion Foșăneanu se integrează celei mai vii actualități poetice, dar tocmai prin această a sa optare, pericolul de a fi luat de apele *manierii* moderniste îl pândește de aproape.

Din traduceri din Baudelaire, ni se impune armonia „*Parfumului exotic*“.

Primul volum al lui Ion Foșăneanu indică precis o aleasă virtualitate poetică: talentul de a cultiva poezia reflexivă cristalizând-o în prețiozitatea unei forme extrem de îngrijite, căreia — dorindu-i o mai puternică originalitate — îi prevedem subtile realizări.

Al. Dima

Cezar Petrescu: „Duminica orbului“ — roman Buc. 1934

(*Timpul nostru poartă pecetea unei psihologii de învinși*)

... scria undeva d. Cezar Petrescu, destăinuindu-și prin aceasta o categorică aplecare temperamentală generatoare de forme prestabilite pentru construcția romanelor sale, care dictează destine triste eroilor literaturii sale.

Acea *Intunecare* — ce în opera d-sale nu însemnează numai titlul cunoscutului roman, ci și un destin — învalue de astă dată mai mohorâtă ca oricând mic univers al celor 24 eroi ce trăiesc, speră și cad în cele 24 de ore din „Duminica orbului“.

În juul celor doi protagoniști: Sergiu Miclă și Gina Alimănescu ce descind în Capitală pentru 24 de ore, primul pentru o înmormântare, aceasta pentru o nuntă, se arcuește cerul unui mic univers, ce reflectă însă în adânc umanitatea zilelor noastre.

E uimitor câtă viață se desfășoară între hotărele artificial impuse duratei romanului, ceea ce atestă și cu acest prilej, din ce izvor adânc se alimentează neastâmpărul de creație al autorului.

Acțiunea pornește vioaie cu primele pagini, se înalță ca un val ce antrenează fapte secundare, urmărind aceea căutare sufletească a protagoniștilor, chemare ce izvorăște de dincolo de conștiință, din fântânile adânci

ale inconștientului; dar ca sub puterea unui blestem, credințele se ofilesc, valul acțiunii se sparge și pe obosite ape sufletești plutește acum doar spuma albă a îndoelilor și deziluziei. Această frângere a acțiunii, deși în logica acelor forme prestabilite și destine de care vorbeam la început, prin elementul ei de surprindere ni se pare de astă dată intempestivă.

Literatura d-lui C. P. oferă totdeauna și un aliment spiritual: probleme, teze. „Dumineca orbului” e o carte voit lucidă: privirea scormonește dincolo de planul de suprafață al vieții, în culisele unde resorturi ascunse acționează bielele marionete de pe scena cotidianului. Personagiile sunt de două categorii: unele trăesc înconștient această viață de suprafață, altele văd cele două planuri și de aceea sunt mai nefericite ca primele. Tragismul lor se învâluie însă în platoșa satirei și a sarcasmului. E aci, în această potențare a intelectualismului în opera literară o înclinare a scrisului contemporan, ceea ce însă la mulți scriitori se rezolvă printr’o lipsă de meșteșug în fuziunea ideii cu materia sensibilă a artei (ca să ne exprimăm în termeni hgelien), printr’o lipsă adică aceea ce se numește expresie artistică. O calitate a scrisului d-lui C. P. este tocmai această armonioasă încorporare, ceea ce explică și faptul că romanele d-sale departe de a fi obositoare, sunt captivante.

Încă o problemă ce se va pune odată, când se vor exprima judecăți mai trainice ca cele de acum asupra scrisului d-lui C. P., va fi și aceea a *unicității* personajilor sale.

Oricât se va vorbi despre influențe în scrisul d-sale, e un fapt incontestabil că în lumea ac-stor romane găsești un mediu uman ce poartă semnele creației: originalitatea, unicitatea.

Dar înăuntrul acestei lumi, de la roman la roman, luate în parte aceste personaje ni se par a nu se mai învrednici de această virtute. De multe ori poți identifica cu ușurință sub nume schimbate același personaj, în suprafața sau adâncul său sufletesc. E aci un proces de auto-copiere și în această măsură un deficit de creație.

Vorbind în alte ordine de idei despre unicitatea proceselor de viață și a indivizilor, Win Leiband spunea: „...Cât de mult depreciată este viața, când se spune că ea a mai existat cine știe de câte ori exact la fel! ...Nu-i îngrozitor, de neînchipuit că ar mai fi ca noi înșine încă un al doilea exemplar cu această particularitate individuală a noastră în realitate?”

Cum o spune și titlul, cartea e construită din materia inepuizabilă a războiului trecut; ea ne strămută apoi sub climatul moral de după războiu, în care supraviețuitorii tranșelor nu și-au mai putut găsi o tihnă așezare.

Marea comoțiune ca și catastrofele cosmice, a prăbușit o lume veche în suflete, în sufletul acestor încarcerăți ai tranșelor; mugurii unei noi spiritualități încercară atunci a se naște.

O spunem cu toții, că războiul e începutul unui proces de prefacere, că el pare a însemna o cruce de drumuri. Acest proces de *declanșare* a celor mai lucizi din generația a celor ce au trecut prin marea încercare, își caută o exprimare artistică în mare parte din literatura postbelică. Cea mai înaltă expresiune a acestei *desprinderi de lumi* o dă, negreșit, d. Cezar Petrescu în a sa „Intunecare”. Procesul acesta a mai ispitit și condeiiul altora, în rândul cărora intră și autorul romanului de față.

Este, însă, interesant aspectul pesimist, aș zice *defetist* al acestei literaturi: solii lumii noi, lipsiți de energie, sunt striviți de lumea veche. Este dela sine înțeles, că din punctul de vedere al artei însăși, nu putem aduce nici o învinuire scriitorilor, pentru această viziune sumbră.

Dar n'ar fi interesante oare și aspecte noi?

Romanul d. Gabriel Drăgan bate vechiul drum. Drumul său e mai ales drumul d-lui Cezar Petrescu.

Influența aceasta s'ar putea urmări mult mai de aproape. Nu o urmărim, căci nu aceasta e singura scădere a scrierii, și nici cea maimare.

Singura parte a romanului, ce se poate ceti, e partea întâia. (evocarea luptelor de la Mărășești); partea a doua e plină de desvoltări, metamorfoze, și desnodăminte nefirești: evoluția lui Mircea Boteanu. In satira vieții politice lipsește acea disimulare ce o reclamă arta; juxtapunere fără de rost, de prelegeri de filosofie și pagini scrise în gustul lectorilor lui Pitigrilli sunt păcate noi împotriva bunului gust.

I. M. Rașcu: *La Lisieux cu Sfânta Tereza*

București — 1934

În vitrina actualității literare, o carte ce deține un loc unic; în noianul vegetației literare îmbibată de seva vieții cotidiene, o plantă se ridică spre limpezimea zărilor, plămădită mai mult din raze de sus, decât din hrana lutului. O carte destinată, de aceea, unei minorități de cititori.

O scriere de „ințiere în tezaurul credinței“ . . . de „familiarizare cu sufletul și ideologia Sfinților“, realizată printr-o plină de evlavie apropiere de subiect, printr-o mare înțelegere și ascuțită analiză de stări sufletești; în aceasta un nou prilej de cucerire a atenției de la pagină la pagină.

Asemenea fond de autentică trăire interioară, ni se prezintă în haină de cizelată expresivitate. De aceea cartea se parcurge cu multe popasuri, cu întârzieri pline de încântare lângă frumoase îmbinări de imagini.

Licu Pop

Acorduri, poezii de G. Șt. Cazacu

Ediția II, Editura „Cronicarul“

Această edițiune este mărită cu un ciclu de „Melodii Citadine“. Poeziile cuprinse în acest volum marchază, distinct, două etape ale inspirațiunii poetice ale d-lui Cazacu, brodându-se pe țesutura de atmosferă a două medii diferite, reunite doar în punctul care privește desăvârșita artă cu care ele au fost, în întregime, realizate. Această diversitate de inspirațiune poetică lămurește sensibilitatea de percepere a sufletului său, a amănuntelor vieții, privită pe toate fețele ei și de pretutindeni. Este linia caracteristică, rar întâlnită, a unei poezii născută din miezul sănătos al vieții și risipită până către necercetata și mohorâta ei periferie.

D-l Cazacu este un poet al suferinței umane, care exclude realizările de meșteșug efin și dulceag. În primul rând, un poet al brazdelor, al brazdelor oltenești, al satelor umile, risipite printre stufărișuri și sălcii du-nărene.

Gândul său trece de linia, îmbăcsită de praf și de mizerii citadine, dincolo, către satul de baștină, cu limpezimi de cer și de ape;

„Mă poartă amintirea spre tine sat departe
Pierdut în umbra vremii pe șesuri dunărene;

(*Prevestire*)

Obsesia peisajului de sat o întâlnim stăruielnic în acest volum. Imaginea rosturilor vieții de țară în care și-a crescut copilăria, constituie o vecinică chemare către ele, ca spre o oază de recreație și odihnă.

„Brâu de-argint șoseaua taie
Printre trâmbele de grâne;
Luna — ochi de vălvătaie —
Peste turlele bătrâne,

Arde'n vârf de ploi și'mbracă
Tot cuprinsul în văpaie...
Argintii vedenii joacă
Pe moșate cușmi de paie.

(*Chemare*)

Nu rare sunt accentele de revoltă în privința măsluirii acestor rosturi, clintite din veac;

„Nou vad deschide 'n apa bătrânelor credinți
Iar creștineasca milă-i mai mult scrâșnit de dinți

(*Spovedanie*)

Ciclul „*Litanii*“, marchează o pronunțată influență a poeziei Baco-viene.

„E-atâta tristețe! și plouă...
Din tei, sângețând de rugină,
Foi palide, pică'n grădină;
Și plouă într'una și plouă!...

(*Plouă*)

sau ;

„Plouă dur din cerul vânat, mat“...

(*Anotimp*)

Poezia toamnelor provinciale, cu picurat monoton și trist, cu crengi

frânte de vânt și frunze ruginite. Acelaș motiv propriu Băcovian, reușit realizat în poezia d-lui Cazacu, nu exclude, totuși, ideia unei simțite influențe. Socotim necesară o reculegere a d-sale și o reîndrumare către poezia de sat, care-i poate definitiva personalitatea sa poetică, aiât de viguros pornită și înfiripată.

În ciclul „*Melodii Citadine*” poetul ne prezintă o nouă față, în afara genului său poetic. O întoarcere, furișă, către lumea orașului, lumea cu care nu se poate împăca și pentru care nu poate avea decât accente de desamăgire ;

„Dorul meu, în noapte, o să umble, știu
Tot cuprinsul marelui pustiu ;
Și în zori de zi 'n cetatea de granit
L-oiu afla, sub ziduri, răstignit !

(*Melodie Citadină*)

sau ;

„Strâng strop cu strop în suflet, durerile profunde“

(*Sbucium*)

„*Acorduri*“-le d-lui Cazacu stabilesc, într'adevăr, o comunicare, un acord sufletesc între poet și cititor. Este un succes pe care poezia modernistă nu-l învederează și nu-l poate realiza. Volumul d-sale ca și „*Calea sângelui*” este un capăt de sprijin pentru puntea poeziei autentice și vine să contribue, hotărâtor, la consacrarea poetului în literatura românească.

Paul Constant

Cronica artistică

Intr'o sală lipsită de lumină, unde culoarea trebuie ghicită, aquarelele pictorului Gabadaiev, mort de curînd, au adus o notă de prospețime a acestui slujitor cinstit al artei, care merita, desigur, în viață mai multă atenție și mai puțină vitregie. Lucrările sale depășesc pe mulți, cărora li s'a făcut multă reclamă și nu credem că din întreaga producție a sa, ochiul nu s'a putut opri asupra câtorva bucăți, pentru că nu i-a lipsit nici culoarea, nici sensibilitatea, nici omogenitatea.

Aquarelele prinse mai mult în Italia—Veneția și Lido au în întregime poezia locului, gradarea necesară în cromatic și o străduință merituosă în prospătătă.

Lumină multă, coordonare între viziune și realizare, un joc de culori în care predomină tristețea, sunt caracteristicele acestor manifestări. Oarecari influențe, de cari nu s'a putut lepăda și grija de amănunt, nu pot acoperi sensibilitatea și duiosia, care stăruie în fiecare bucată.

Aquarelele lui Cabadaiev au o muzicalitate vibrantă, un sbucium al nuanțelor, un cald lirism. Strădania unei vieți întregi, ridicată pe culmi de suferință, Cabadaiev a exteriorizat-o numai prin cântecul de vraje al culorii, prin apropierea ce a făcut-o totdeauna între vâlmășagul de patimi ce l-a prins în vârtejul ei și bogăția paletelor, din care a desprins tristețea și frământarea sufletească.

În miniatura „Mama” e tot ceia ce se putea lua din artă: expresivitatea, apropierea de om, misticism.

Dacă am desprinde din cele câteva decenii de trudă închinată picturii numai stăruința, este de ajuns spre a așeza în locul de cinste numele lui Cabadaiev.

În aceeași sală expune și D-na Drăgan-Cabadaiev, peisagii, flori și portrete, vădînd o muncă și o încredere prea mare în creație. D-na Cabadaiev nu-i lipsită de acea dragoste de artă, îi lipsește însă înțelegerea culorii. Sunt contraste în ceia ce ne prezintă, care ne'ntărăște convingerea că nu se poate debarasa de influențele prea accentuate ale școlii germane.

D-sa cunoaște desenul, poate prinde accente de sensibilitate, însă nu

posedă posibilitățile de însuflețire a pânzelor. Paleta d-nei Cabadaiev predomină în carmin și verde, de-o duritate supărătoare, peste care exteriorizarea nu poate depăși.

Ne vom opri asupra bucății „Dela Țară“, în care a realizat toate posibilitățile: construcție, spațiu, lumină, colorit cald.

Idealismul d-nei Cabadaiev pe ogorul artei, în vremuri de cumplit materialism, e demn de toată lauda.

Pictorul Urumof-Caliacra a prins în câteva zeci de pânze peisagii de pe coasta de argint, în care se vădește o goană după mulțimea realizării și nu după calitatea ei. Dl Urumof are un singur păcat; lucrează fără profunzime, întunecând într'o largă măsură calitățile ce fac din d-sa un talent promițător.

Are multă lumină, o înțelegere a culorii, nuanțări subtile, transparență tonală. Se simte însă într'o oarecare măsură influența pictorului Dumitrescu, dela care a reținut construcția și coloritul dur, necesare reliefării profunzimii. Sunt și bucăți scăpate de influență, care evidențiază în d: Urumof că știe ce vrea și poate să se exprime.

Capul Caliacra, Malul Dunării, Giamie, Conăcul Focilor, sunt atâtea promisiuni de viitor — în care impresionismul realizat e demn de reținut. Din ele se desprinde raportul formelor și maselor, intensitatea și armonia culorilor, sensibilitate. Atâtea calități care nu pot desminți cu nimic încrederea în viitor. Munca intensă, pespicacitatea și discernământul, nu vor întârzia să impună repede opera matură a acestui artist, care va trebui să-și fixeze idealul, spre a-l putea realiza. D. Urumof are darul emotivității — are temperamentul necesar unui meșteșugar al artei, are tehnică are resurse infinite de redare și nu credem că perseverența sa să nu poată depăși influențele și superficialitatea care predomină azi în lucrările sale, urmând a-și statornici expresia matură a stilului propriu.

Mircea Alexiu

Cronica teatrală

Turneul Grigore Mărculescu—Sonia Cluceru: „...Escu“

comedie în trei acte de d. Tudor Muşatescu

Dacă s'ar destrăma întreaga operă dramatică a d. Muşatescu, începând cu „Sosesc diseară“, trecând apoi la „Titanic Vals“ și ajungând la „...Escu“ s'ar putea trage concluzia că singura preocupare a autorului a fost de a crea tipuri lipsite de viabilitate, calambururi și spirite de efitină calitate, multă artificialitate și convenționalism.

Desigur, numai o lipsă totală de auto critică nu a dat la iveală atâtea păcate de care sufăr comediele d. Muşatescu și ceiace este simptomatic, în loc să regreseze, ele se înmulțesc cu fiecare lucrare nouă. „...Escu“ alături de „Titanic Vals“ e o scădere. Dacă în cea de a doua comedie, tipul uman al lui Spirache e creat cu multă finețe psihologică, în „...Escu“ nu găsim decât o însurire de indivizi, o filmare a unui aspect din viața de toate zilele, aspect în care personajile sunt simple marionete.

Preocuparea fondului sufletesc al tipurilor înfățișate, dacă acestea pot fi viabile sau nu, nu au intrat în intențiile autorului. Ceiace vizibil l a interesat a fost obținerea unor spirite, pe care a transplantat apoi personajile, plămuzirea unei anumite vulgarități, totul pentru a sconta un amuzament cât mai larg al publicului, pe care nu a ținut să-l vadă reținând creația ci numai bonomia manifestată printr'un ris continuă.

Și totuși d. Muşatescu dacă ar fi vrut

putea să ne dea o minunată comedie. D-sale nu-i lipsește talentul, nu-i lipsesc posibilitățile de exteriorizare, îi lipsește însă voința de a învinge goana după spirite învechite, după un vocabular vulgar, după superficialitate și în sfârșit goana după un succes efitin. D-sa s'a adaptat unor anumite cerințe ale publicului, ce se afirmă tot mai mult dela o vreme, lăsând în afară subtilitatea și analiza. Într'adevăr adaptarea aceeași e renumeratorie, aduce o glorie de moment, însă nu lasă nimic în urmă. Lipsa de adâncime moare odată cu lăsarea cortinei și creația nu depășește rampa scenei.

Generalul, Miza—soția generalului—, Langada, Traian, pentru a enumăra numai o parte din personajii, sunt conturări valabile într'o revistă, nu însă în comedie, unde se cere reliefare și discernământ.

Vici Decebal, eroul principal, nu poate trăi decât luat în întreg angrenajul piesei. Decebal în intenția d-lui Muşatescu, e un simbol în care năzuia să integreze pe toți parveniții, ori această intenție a rămas numai schițată, lăsându-ne s'o bănuim vag

Ceiace, într'o largă măsură, a salvat comedia d. Muşatescu a fost interpretarea, care a integrat pe cât a fost posibil lipsurile, dând o coloratură viabilă

personajilor. Trebuie să remarcăm că majoritatea interpreților s'au luptat cu intențiile de șarje ale autorului, lăsând — atâta cât a fost posibil — ridicolul dincolo de scenă.

D-na *Sonia Cluceru*, în Miza, soția generalului, a nuanțat rolul cu multă finețe de comediantă, ferindu-se de a nu cădea în vulgar. Autoritatea în căsnicie, influențele cazon și un fel anumit de educatoare a copilului, au fost difuzate printr'o gamă de umor, neapropiat o clipă de șarjare. D-na Cluceru e un talent viguros, care știe jongla humorul și duioșia, captivând prin naturalețe și un joc degajat. Știe să prindă nuanțele și să dea viață personajului, știe să a-rate demnitate pe scenă și ceiace e rar în teatrul nostru, știe să vorbească.

Reprezentantul simbolic al tuturilor „...Eștilor“, transfugul și parvenitul politic, a găsit în d. *Gr. Mărculescu* o meritorie interpretare, imprimând o notă specială și justă. Jocul d-sale a căutat mult din duritatea rolului, căruia i-a dat o căldură comunicativă și o perfectă identificare. D. Mărculescu exteriorizează multă masivitate în interpretare, o trăire a personajului, o depășire a tot ceiace e ireal.

D. *N. Gărdescu*, un tip de general ținut sub papuc, a căutat să ne convingă odată mai mult, că e un comediant de mari resurse, înzestrat cu mult simț artistic și perspicacitate. Subtilitatea cu care disecă rolul, aduce pe scenă o realizare ce depășește ansamblul, stăpânind sala și unduind sufletele. Comicul d-sale e firesc, desprins din grotescul obișnuit al fiecărei zile. E o împletire de finețe, o depășire a individului, o reală contopire cu umanitatea. Realizarea d-lui Gărdescu a fost un regal artistic.

Bătrânul comediant *Coco Demetrescu* în socrul adaptat după nevoie vede-

rilor generelui a drumuit un comic sănătos, care a stăpânit tot timpul spectacolului. D-sa a văzut rolul prin prizma omenescului, căutând să fâlfeie un humor sănătos, dăsfăcut de irealitate. Șarja nu cunoaște în d. Demetrescu exponent. O eleganță în mișcări, o corectitudine în frazare și o mare probitate scenică, întregesc calitățile acestui as al humorului.

O apariție frumoasă, d-ra *Rene Presano*, în Nina — un fel de damă voalată — care a dat prin suplețea jocului și vocea sa caldă, multă naturalețe unui rol șters. Jocul d-rei Presano e un tot armonic, în care predomină convingerea o identificare perfectă, avânt și tinerețe.

Simpatic d. *Horațiu*, în rolul comisarului, redat cât mai apropiat de firesc.

Mulțimea de interpreți rămasă, au căutat să evidențieze creații meritorii, dând omogenitate ansamblului; o singură rezervă pentru d-ra *Lili Mihăilescu*, care a fost o figură ștearsă, o Amelie rigidă și peltică.

Turneul V. Maximilian: *Burașon*, comedie în 3 acte de Laurent Doillet.

Deasupra avalanșei de comedii, în care grotescul primează, iar trivialul și irealul e luat drept dogmă, „Burașon“ caută să situeze o notă nouă prin structura acțiunii și finețea spiritelor. Cele trei acte sunt bine încheiate, dialogul viu condus, personajele suficient conturate; situațiile comice abundă tot timpul și bluful cu liricul se împletesc într'un tot armonios.

Acțiunea te nălănțuie, eroii te prind într'un vârtej, trăind cu ei crâmpene de viață sbuciumată; stările sufletești se desenează, te stăpânesc, te predomină.

Laurent Doillet dovedește o cunoaș-

tere în deaproape a oamenilor și o stăpânire a meșteșugului teatral. Știe să se strecoare prin situațiile dificile cu abilitate, păstrând treaz interesul publicului de la început până la sfârșit; știe să grație conflictul cu multă vigoare și cu un simț al progresiunii.

Burașon este o victimă a infidelității, un soț înșelat cu anticipație. Un om dornic de o viață liniștită, dar ghinionist. Înșelat, divorțează, ca după scurt timp să se căsătorească din nou. La cinci luni, după o căsătorie pașnică și fericită, ghinionul face să afle că a fost înșelat cu anticipație.

Din respect față de morală, de ceiace va zice lumea, de nenumăratele sfaturi ale surorii sale, Burașon se hotărăște din nou să divorțeze.

Hotărârea aceasta îl nemulțumește însă și în cele din urmă găsește că e mult mai nimerit a erla trecutul, făurind o viață fericită.

Distinsul comedian d. V. Maximilian a căutat să scoată în relief fatalitatea de care era urmărit eroul piesei Ne-a dat un Burașon în linie unitară, marcat de un comic discret și trecut printr'o rețea de duioșie. D. Maximilian nu interpretează, ci creiază, purtând tot timpul suflul de măreție al artei. D-sa dă consistență personajului, îl integrează, îl face să trăiască. Verva caricaturală, dozajul și fantazia cu care îmbrățișează rolul, captivează.

În Dr. Vidal, d. Alexandru Finți cu multă prestanță, a dat un colorit caracteristic textului. Un timbru frumos al vocii, o degajare a mișcărilor, o grație susținută și o perfectă identificare sunt calitățile care fac din d. Finți un interpret talentat, în care artificialitatea e lipsă totdeauna.

„Celeste“ încredințează d-nei *Cela Marion* a fost cea mai nefericită ale-

gere. Teatrul Regina Maria are destule elemente de talent, nefiind nevoie a se încredința un rol principal unui element care nu face decât să mistifice și să anihileze jocul unor buni interpreți. Când atâtea elemente bune șomează, credem că d-na *Cela Marion* nu are ce căuta pe scena unui teatru cu tradiție și un trecut bine determinat în istoria teatrului românesc.

Acelaș lucru și pentru d. *Constantinescu* care pe scenă dă impresia unei scânduri mișcată de rezort Crede d-sa că ceiace face, se poate numi teatru?

Convingătoare, d-na *Maria Sandu*, care a căutat să fie cât mai naturală într'un rol în care foarte ușor s'ar fi putut șarja.

D. *Țăranu*, în Albert Bruneau a căutat să ne delecteze cu obișnuitele exhibiții, desigur reminiscente de pe vremea când juca pe scenele cinematografelelor.

Regia pusă la punct.

Turneul Ion Manolescu : *Insula, piesă în trei acte (5 Tablouri) de Harald Bratt.*

Lumea diplomatică e pentru prima oară adusă pe scenă, într'o piesă vădit tendențioasă, de tânărul autor dramatic Harald Bratt. Nu cunoaștem profesiunea autorului, bănuim însă că diplomația îi este familiară, după amănuntele și cutele ce le desvăluie, pentru cunoașterea cărora este absolută nevoie a fi trăit în mediul acela.

Pornind dela concepția valabilă a unei lupte de „castă“, luptă ce se dă între diplomații ante-belici, de origină nobiliară, nutriți de o mentalitate caracteristică, în care primează comandamentele morale și diplomații post-belici, de origină burgheză, ridicăți în

cea mai mare parte prin însușirile intelectuale și nu pe sprijinul strămoșilor cu sângé albastru, ni se brodează o întreagă întâmplare, lipsită de verosimilitate. Întâmplare ce se țese în jurul unui cec falsificat de unul din diplomații prin ereditate.

Luând ca plauzibilă teza autorului, nu putem merge atâta de departe, spre a fi convinși că solidaritatea unei caste poate fi împinsă pînă la apărarea unui falsificator. De altfel întreaga piesă abundă de incoerențe, de false psihologii, de confuzii.

Atașatul militar, cere atașatului comercial—buni prieteni—o sumă mare de bani Nu-l poate satisface decât în parte. Presat de împrejurări, atașatul militar falsifică un cec din carnetul de cecuri al prietenului său. Lucrul acesta se află și totuși pînă la sfârșit nu bănuiește falsificatorul. O psihologie completamente falsă, ce nu poate figura într-o piesă de teatru.

Nu mai vorbim de tehnică, fundamental greșită, întreaga piesă nemai prezentând nici un interes pentru spectator, într'u cit din actul I se cunoaște autorul falșului și se'ntrevăd urmările. Tabloul 5 este inutil și nu servește decît ca o umplătură, căci faptul sinuciderii se știa din tabloul 4, ori nu mai era necesar să asistăm și la clipa când această sinucidere se produce.

Personagiile sunt prea vag conturate pentru o piesă unde analiza se simțea necesară pentru a se reliefa valabil atât disputa celor două clase, cât și mediul.

Ceia ce va trebui însă să recunoștem autorului e calitatea de șarje a moravurilor, pe care cu măiestrie a fluturat-o în cele 5 tablouri, un dialog concentrat și o gradație abilă a conflictului dramatic.

Căpitanul Riszt constrâns să plă-

tească o datorie de onoare, contractată la cărți, apelează la prietenul său, atașatul comercial Reaz, un tânăr cu frumoase însușiri diplomatice, însă de origină burgheză.

Promisiunea lui Reaz satisfăcând numai în parte nevoile lui Riszt, acesta în falsifică semnătura pe un cec și ridică suma dela bancă, deși cekul nu avea acoperirea integrală.

Se află de fals și ministrul pentru a nu da loc la comentarii, care ar prejudicia legația și implicit țara reprezentată prin acest corp diplomatic, caută să convingă pe Reaz să recunoască de bun cekul. Pentru un om de principii și concepții diferite de mediul specific al diplomației, lucrul acesta nu putea fi acceptat și Reaz cere să se facă lumină, pentru a se afla vinovatul. Totuși în fața argumentelor aduse de ministru, care afișează ca o maximă, tradiția, ce nu îngăduie nici unui membru al corpului diplomatic să greșească, datorită apoi, în bună parte, intervenției nepoatei ministrului, pe care Reaz o simpatiza, se sacrifică recunoscând cekul și părăsind în acelaș timp și o carieră în care i se arăta zorii isbânzii. Există însă un vinovat și ministru, care conduce și spiritual această insulă, nu caută să afle vinovatul; în diplomație nu există greșeli, cere însă ca acesta să se pedepsească singur.

Și aceasta nu întârzie. Riszt se sinucide.

„Mort din imprudență”, va fi cuvântul de ordine, pentrucă lumea din afară nu trebuie să știe nici când ceia ce se'ntâmplă pe Insulă.

Trecând la interpretare, e necesar să-i amintim că în coloanele acestei reviste s'a mai scris de ansambluri lipsite de selectivitate, ce vedetele îl folosesc. Credem că d. Manolescu și-ar fi putut înmănuchia un ansamblu demn de ds-a,

Pentru că exceptând pe câțiva, restul a fost un mănuchi de mediocrități, care nu pot decât să n-tunece resursele acestui mare artist. D-ra Papagoga a fost atât de lamentabilă, încât nu ne putem explica cum nici d. Manolescu, nici d. Soare nu au ajuns la convingerea că nu totdeauna frumusețea are afinitate cu teatrul. Nu e suficient. Socotim că nu e suficient a se complecta ansamblu cu manechine de panopticum, care nici în mod mecanic nu se pot mișca și vorbi. La fel d. *Florea Dumitrescu*, care în atâtea decenii de teatru nu a putut prinde cel puțin modul de mișcare al mâinilor.

Să nădăjduim că pe viitor d. Manolescu va căuta să onoreze provincia cu elemente meritoase, pentru că provincia socotește ca o sfidare, aducerea pe scenă a tuturor rataților teatrului. Dacă părem uneori prea tari în ceiace privește judecata ansamblului, aceasta nu o facem decât din dorința pe care o avem de a nu se mai căuta o vădită diferențiere între publicul capitalei și al provinciei, pentru că toate constatările nu fac decât să se ajungă la concluzia uuei false aprecieri.

D. *Ion Manolescu*, a fost un autentic ministru plenipotențiar. Cu o singură scenă d. sa cucerește spectatorul, pe care-l ține într'o continuă dominație. Sufferi cași interpretul, te bucuri cași el; simți întreaga gradăție dramatică ce dă viabilitatea personajului, făcând să vi-

breze caldul lirism. Jocul d. Manolescu e o unduire a sufletului, un imn închinat artei. Totul se n'cadrează în realitate, — totul e prins în emotivitate.

În contele Squeelen, un rol șters, d. *N. Gărdescu*, a dovedit odată mai mult că posedă un real talent, pe care regretăm că-l irosește numai în turneuri. Locul d-sale e prima scenă a noastră, acolo unde atâția nechemați în ale teatrului, închid porțile meritoșilor ce-și vagabondează talentul dintr'un oraș, într'altul. Comedianul de rasă *Gardescu*, va trebui într'o zi să izbândească, în ciuda acelora ce nu au nimic comun cu adevărata artă.

Tănărul T. Dumitrescu, în *Căpitanul Riszt*, a reușit uneori să impresioneze. Se întrevede la d-sa o doză masivă de talent în formație, care va trebui însă, printr'o muncă continuă, cizelată. Stângăciile sunt inerente începutului și nu trebuie să descurajeze. Ceiace a plăcut a fost gama tonală susținută crescendo până la punctul culminant al sinuciderei, cu multă convingere. D. Dumitrescu trăește și poate prinde subtilitățile unui rol. Ceiace e necesar să elimine, e accentul prea declamatoriu, care depășește realitatea.

Corect, d. *Aurel Atanasescu*, căruia îi lipsește convingerea în interpretare. E un defect care duce la o completă rigiditate, lipsind continuă emotivitatea.

Restul ansamblului, sub unghiul oricărei critici.

Mircea Alexiu

Gruparea „Thesis”

Ciclul de conferințe al grupării intelectuale „Thesis” a fost inaugurat — Duminecă 3 Februarie c. — în cadrele despărțământului sibian

al „Astrei” de către D-l Prof. *Al. Dima* care a vorbit despre „Personalitatea estetică a lui *Al. Odobescu*.”

Conferențiarul a arătat mai întâi motivele pentru cari gruparea și-a ales acest subiect. Preocupările de personalitate sunt de o extremă actualitate, a spus D-sa. Ele se întâlnesc atât în câmpul științei cât și în acel al realității sociale. Înfrățind personalități ale neamului nostru, gruparea a voit să afirme posibilitățile noastre spirituale și să aducă o mișcătoare închinare întemeietorilor culturali ai țării.

D-l Prof. Al. Dima a trecut apoi la prezentarea personalității lui *Odobescu* evocat în legătură cu centenarul nașterii sale. S'a înfrățit formațiunea spirituală a scriitorului caracterizându-i-se în general spiritul ca fiind realist, aplicat către plastic și concret. S'au arătat apoi contribuțiile sale în astrologie, istoria artelor, literatură, folklor, educație și învățământ. Pretutindeni *Odobescu* a creat valori atât pe pianul științei cât și pe cel al popularizării ei. Dealtfel încă pe când era la studii, în vârstă numai de 17 ani, scriitorul nostru, a avut limpedea viziune a misiunii sale culturale în țara noastră și anume: răsplătirea țaranului care i-a dat hrana materială, cu hrană a spiritului, cum scrie el însuși.

Conferențiarul și-a propus apoi să desprindă din complexul și variatul câmp al activității lui *Odobescu*, chipul unic al personalității

sale folosind tipologia lui *Sfianger*.

Personalitatea lui *Odobescu* se încheagă din dominarea în sufletul său, a *atitudinii estetice* pe care o întâlnim atât în formele generale ale scrisului său, cât și pe domeniile precise ale activității sale.

D-l Al. Dima a încheiat schițând icoana preocupărilor artistice ale vremii noastre, în cadrul căreia personalitatea estetică a lui Al. *Odobescu* își va găsi locul ei potrivit.

Conferința despre care vorbim, a fost dezvoltată într'un studiu sintetic asupra operei și personalității lui *Odobescu* și a apărut ca primă broșură în seria de „*Publicații ale grupării intelectuale „Thesis“*“.

D-l Dr. I. Popescu-Sibiu: „*Un psiholog, Nicolae Vaschide și problema viselor*“.

După ce expune motivele pentru care *Vaschide* este atât de puțin cunoscut marelui nostru public (fiirea lui, moartea prematură și faptul că și-a desfășurat activitatea numai în străinătate) — D-l Dr. *Popescu-Sibiu* schițează biografia tânărului savant român. D-sa evidențiază apoi activitatea literară a lui *Vaschide*, în calitate de colaborator la „*Le Temps*“, „*L'indépendance roumaine*“ și ca prim redactor al „*Revistei idealiste*“, (de la înființarea ei — 1903). Ateismul lui

Vaschide fiind lipsit de caracter militant, nu l-a împiedecat să colaboreze în spiritul creștinesc ce-l avea revista. Ca autor al sutelor de articole de revistă: eseuri literare, critici, apoi schițe din viața și mișcarea intelectuală parisiană (sub numele „Scrisori din Paris“), și câteva epigrame (publicate în „Convorbiri literare“), a dat dovada de scânteetoare calități literare.

Conferențiarul trece apoi în revistă operele științifice ale lui Vaschide, alcătuind vre- 150 de comunicări și memorii prezentate diverselor centre academice străine. Originalitatea lui i-a adus colaborări celebre (Vurpas, Meunier, Pierron etc.) și consacrare definitivă la etatea de 29 de ani, printre marile personalități științifice ale omenirii. Axa centrală a preocupărilor lui Vaschide era însă problema viselor, studiindu-le pe cale experimentală și cu o metodă personală.

În partea a doua a conferinței —D-l Dr. Popescu-Sibiu— face o amplă expunere a problemei viselor din punct de vedere a genezelor, conținutului și finalității visului. După ce schițează rolul factorilor generali externi, organici și interni, în mecanismul visului, D-sa susține valoarea concepției psihologice în explicarea viselor, întrucât numai la lumina acestui punct de vedere ne putem lămurii variatele conținuturi ale viselor și sursa lor. Condiționările fiziologice sunt elemente accesorii și favorizante unor desfășurări sufletești în strânsă conexiune cu temperamentul, educația, cultura, mentalitatea, fondul afectiv etc. al individului. Din cadrul acestor raporturi ale visului cu ansamblul complexității psihofiziologice ale sufletului, conferința ul insistă asupra legăturilor dintre vis și nebunie, dintre vis și societate, utilizând și materialul psihanalitic pentru o lămurire a rădăcinilor din care se țese visul.

Ciclu de conferințe, ale grupării „THESIS“, tratând despre „Energii creatoare a neamului“, se va desfășura în modul următor:

Duminică 3 Februarie a. c., d-l prof. Al. Dima: „Personalitatea artistică a lui A. O. Jobescu“.

Duminică 10 Februarie a. c., d-l Dr. I. Popescu-Sibiu, „Un psiholog, N. Vaschide și problema viselor“.

Duminică 17 Februarie a. c., d-l Dr. A. Mavru, „Un medic, Prof. Dr. I. Cantacuzino“.

Duminică 3 Martie a. c., d-l Mircea Alexiu, „Un pictor al florilor, Luchian“.

Duminică 10 Martie a. c., d-l prof. Licu Popescu, „Un filozof al istoriei, Xenopol“.

Conferințele vor avea loc în sala Prefecturii județului la ora 18, în cadrul despărțământului Sibian al „Astrei“.

+ Prof. Lucia Burdun

În București, unde venise să-și petreacă vacanța Crăciunului, a murit Lucia Burdun, profesoară la Brăila. Ca și pe fratele său, Savin Constant, ceasul sfârșitului o prinde în drumul în care, neștiutoare, aștepta numai bucurii. Acest ceas i-a sunat, hain, atunci când tinerețea și entuziasmul ei o făcuse mai utilă școalei, și numai după ce prin muncă grea și stăruitoare dobândise capitalul complet de pregătire profesională.

Plecată dela postul modest de învățătoare de sat, Lucia Burdun urmează și termină cursurile universitare, deschizându-și drumul către învățământul secundar. În anul 1929 reușește, la București, la examenul de capacitate pentru filosofie; în anul 1930, la Iași, reușește la examenul de capacitate pentru pedagogie, fiind clasificată I-a; în anul 1931, la Cluj, reușește printre cele dintâi pentru limba română. În chiar luna în care a murit, Consiliul Inspectorilor Generali îi acordaseră titlul de profesoară definitivă.

Această podoabă didactică, acest „*exemplu turnat din energie și idealism*”, acest „*suflet de o nobleță și distincție rară, care a năzuit să se ridice tot mai sus, tot mai departe*”, s'a închis, prematur, într'o groapă de odihnă a cimitirului Belu.

Lucia Burdun, în afară de preocupările ei de școală a cultivat muzica, pictura și poezia. A scris un tratat de pedagogie „*Naturalismul în pedagogie*”, ce va apărea în curând, prin grija soțului său, Prof. George Burdun.

Sufletul său, stăpânit de apăsarea chinuitoare a sfârșitului apropiat face să aștearnă versuri de o sfâșietoare tristețe;

„În nisipul din răscrucea sufletului meu stingher
„Scormonește raza nopții, firul gândului de ieri.
„Taină, liniște și noapte... țese pânza într'un fir,
„O aruncă peste lume, cu un nod de trandafir.

„Joc de-argint, mărunț și rece, peste boabele de lut
„Chinuește nălucirea-mi destrămată'n spectru siut
„Piatră rară, piatră rară, ce vifor te-a spulberat
„În nisipul din răscrucea sufletului înghețat ?

Peste toată aparenta consolidare întru ale vieții pământești, gândul morței rodea în adâncul sufletului ei, în taina pe care numai ea o cunoștea.

Și, după cum povestea la căpătuiul ei o colegă de învățământ, „*cine ar fi putut să-și cânte mai bine ta'na acestui gând și să aibă viziunea sufletului sfărâmat ?*”

